

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת כי תשא תשע"ד שנה ג' גליון 127
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: רבי טרפון ומצות הצדקה

שנאבד ממונו ובא עני ומצאם, דהיינו "פזר נתן לאביונים" – מעות מפוזרים ולקחם, שהדין הוא 'הרי אלו שלו', גם זה נחשב שנתן צדקה ומצדקתו עומדת לעד.

וזכות זו מהני אפילו הוא רשע כמו שכתב בספורנו (קרח ט"ז, ל"ב) על הפסוק "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש" וז"ל: ואת כל הרכוש, שלא יזכו שיהנו צדיקים בעמלם, כענין נפלה סלע מחיקו ומצאה עני ונתפרנס בה שזוכה לברכה כדאיתא בספרי כי תצא על הפסוק למען יברכך ה' אלוקיך. ע"כ. ולכן בלעה הארץ גם את רכושו של קרח, כדי שלא תהיה לו תקומה על ידי ממונו. הרי שאפילו הוא רשע גמור, אם נתגלגל ממונו ליד הצדיק גם שלא בידיעתו, ואפילו לאחר מותו לזכות יחשב לו. ועל אחת כמה וכמה אם הוא מרצונו וידיעתו.

ויבואר בזה הא דאיתא בגיטין (נ"ז:) ובסנהדרין (צ"ו:), מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, דעיין בישועות יעקב (או"ח סימן תרצ"ה סק"א) דהאריך לבאר, כיצד יתכן שאותו ארור המן, אשר ביקש לאבדי, מבני בניו למדו תורה בבני ברק? ותירץ, דאהני ליה זכותא שנתקדש שם שמים על ידו, על ידי כל הנסים שהיו לישראל ומאהבת הנס חזרו בתשובה, וקבלו את התורה מאהבה, ולכן הגם שהוא נשאר בארירותו, מכל מקום בני בניו למדו תורה בבני ברק. עיין שם. אך לפי

מעשה תמוה מובא במסכת כלה (פרק ב') על רבי טרפון וז"ל: אמרו עליו על רבי טרפון שהיה עשיר גדול ולא היה נותן מתנות לאביונים. [ובכלה רבתי הגירסא: ולא היה נותן מתנות רבות לעניים, עיין שם וכיוצא בזה גרס הגר"א כאן, שלא היה נותן מתנות כראוי עיין שם.]. פעם אחת מצאו רבי עקיבא, אמר לו: רצונך שאקח לך עיר אחת או שתים. אמר לו: הן. מיד עמד רבי טרפון ונתן לו ארבעה אלפים דינרי זהב. נטלו רבי עקיבא וחילקו לעניים. לימים מצאו רבי טרפון, אמר לו: היכן העיירות שלקחת לי? תפסו בידו והביאו לבית המדרש, והביא ספר תהלים והניחו בפניהם והיו הולכין וקורין עד שהגיעו לפסוק זה "פזר נתן לאביונים וגו'". אמר לו זהו העיר שקניתי לך. עמד רבי טרפון ונשקו, ואמר לו 'רבי ואלופי' רבי בחכמה ואלופי בדרך ארץ. והוסיף לו ממון לבזבז. עיין שם.

ויש להקשות על דברי המשנה, הרי מצינו שרבי טרפון מרבה היה בנתינת צדקה, כפי שמובא בירושלמי (יבמות פ"ד הי"ב) שבימי הרעב קידש שלש מאות נשים, בכדי להצילן מחרפת רעב ולהאכילן תרומה.

עוד יש להבין, מהו שאמר לו רבי טרפון "רבי ואלופי, רבי בחכמה ואלופי בדרך ארץ", מה לימדו רבי עקיבא בזה שקראו "רבי ואלופי"?

החיד"א בספרו פתח עיניים (בבא בתרא י: ד"ה א"ג), מבאר שרבי עקיבא לימד את רבי טרפון שגם מי

האמור הדבר יתבאר באופן נוסף, דגם ממונו הרב של המן הגיע לבסוף לידיהם של עמלי תורה, כדאיתא בשוחר טוב (תהלים מזמור כ"ב) לשלשה חלקים נחלק ממונו של המן: שלישי למרדכי ואסתר, שלישי לעמלי תורה, ושלישי לבנין בית המקדש. ושלתן נאמרו בפסוק אחד: "ויאכלו ענוים וישבעו" זה מרדכי ואסתר, "יהללו ה' דורשיו", אלו עמלי תורה. "יחי לבבכם לעד" זה בנין בית המקדש. עכ"ל.

וכן מביא רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו חסדי אבות, מעשה באשה צדקנית שהיתה אופה כיכר לחם בביתה בכל יום, יום אחד אחר שאפתה את הלחם דפקו שני עניים על פתח ביתה ובקשו בדמעות ובתחנונים שתתן להם לאכול, הוציאה את הכיכר ונתנה להם. וכשראתה שלא נותר לה מה לאכול, לקחה שקית של חיטים כדי לטוחנם ברחיים שעל שפת הים, אחרי שטחנה, לקחה את השקית והניחה על ראשה וכשעברה על שפת הים נשבה רוח חזקה והעיפה את השקית לתוך הים.

הלכה לרב על מנת לספר לו את מה שקרה לה, וביקשה לדעת על מה עשה לה הקב"ה ככה, עוד היא מדברת והנה הופיעו שני אנשים ובידם שקית מלאה זהובים, בקשו לתרום לבית המדרש, הם סיפרו מה שאירע להם כשהיו באוניה נתקלה האוניה בסלע ונפער חור בדופנה והיתה בסכנת טביעה, כשראו כך נדרו שאם ינצלו יתנו שקית זהובים לבית המדרש, ובכך הגיעו בשלום לחוף. שאלם הרב ומה מנע מהמים להיכנס, הלכו ובדקו ומצאו שקית ובתוכה בצק והיא שסתמה את החור.

שאל הרב את האשה, אם השקית היא שלה. והשיבה בחיוב. אמר לה: בזכות הצדקה שעשית עם העניים בלחם שנתת להם, זכית להציל את כל אנשי האוניה ממוות.

גם פה אנו רואים שהקב"ה מגלגל עם האדם, בדרך שהוא רוצה בה וכאשר האדם מיטיב עם הזולת, הרי שהקב"ה מגלגל שבכל מעשה שיעשה אפי' ללא כונה יצא מזה רק טוב.

אולם נראה לבאר ענינו של רבי טרפון בדרך אחרת, בהקדם מה שיש לשאול, הגמרא בבבא בתרא (ח:): קובעת כי "אין עושין שררות על הציבור פחות משניים". שואלת על כך הגמרא: "מאי שררותא?", ומשיבה – "לפי שממשכנין על הצדקה". מגמרא זו משמע שניתן לכפות אדם לתת צדקה, וגבאי הצדקה יכולים אפילו לגבות ממנו משכון כערובה לכך שיתן צדקה. בהמשך, הגמרא מגבילה את הדין וקובעת שרק על אדם אמיד כופים לתת צדקה, אולם אין כופים זאת על אדם שאינו אמיד.

ונפסק כן להלכה בשו"ע (יו"ד ריש סימן רמ"ח): ומי שנותן פחות ממה שראוי (לו) ליתן, בית דין היו כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן, ויורדים לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן. ע"כ.

ואם כן מה ראה צורך רבי עקיבא לעשות בערמה ולהוציא מרבי טרפון כסף שלא ביושר, הרי רבי עקיבא היה גבאי צדקה (כמבואר בקידושין כז.) ויכול היה לכוף את רבי טרפון העשיר להוציא ממון לצדקה?

מכח קושיה זו נראה כי באמת רבי טרפון היה נותן צדקה כראוי ולא היה שייך לכוף אותו לתת צדקה, אלא שיש לדקדק בלשון המשנה שפותחת ואומרת: "אמרו עליו על רבי טרפון, שהיה עשיר גדול ולא היה נותן מתנות לאביונים", מהו "אמרו עליו" די היה לכתוב "רבי טרפון עשיר גדול היה". אלא על כרחך שדרכו של רבי טרפון היתה לתת צדקה לרוב, אלא שהיה זה בסתר, ודבר זה גרם לחילול ה' שהיו מרננים ואומרים שנמנע מנתינת צדקה, והיו עשירים שהיו נמנעים מלתת צדקה ותולים עצמם באילן גדול – רבי טרפון, לכן רבי עקיבא לקח ממנו בערמה, כי אם יבקש ממון ממנו יתנה עמו שיתן את הצדקה בסתר. ולקח רבי עקיבא סכום זה, וחילקו גדול ברבים בשמו של רבי טרפון, וכך נתברר לכולם שהוא מרבה בנתינת צדקה.

ועל כך קרא לו רבי טרפון "רבי ואלופי" – שבמקום של חילול ה' מצוה לפרסם שנותן צדקה.

טעם לקבורת רבן יוחנן בן זכאי בעיר טבריה

בשו"ת הסבא קדישא למקובל הרב שלמה אליעזר אלפנדרי זצוק"ל (סוף ח"ג אוצרות ירושלים אות ל"א) הביא מספר אמת ליעקב, שמתי טבריא עתידין לקום תחילה. ובה ביאר את הגמ' במגילה דף ו' שאומרת, שהיו קוברים את מתי בבל דוקא בטבריא.

בזה יש מקום לבוא ולבאר מדוע מקום קבורתו של רבן יוחנן בן זכאי הוא בטבריה, אע"פ שכלל לא היה גר בטבריה. שכן בתחילה היה בירושלים, כדאיתא בפסחים (כו:). אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו. ואחר כך היה בדרום הארץ, בעיר ברור חיל כדאיתא בסנהדרין (לב:): "צדק צדק תרדף" הלך אחר חכמים לשיבה, אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל וכו'. ובסופו בזמן חורבן בית המקדש עבר ליבנה. ואם כן מדוע נקבר בטבריה?

ובפרט, שרבן יוחנן בן זכאי דעתו היתה שלילית על הגליל כפי שמובא בירושלמי (שבת פרק ט"ז ה"ח) שרבן יוחנן בן זכאי ישב שמונה עשרה שנה בגליל ולא באו לשאול אותו רק שתי שאלות בהלכה. ולכן עזב את המקום בחרי אף ואמר: גליל גליל, שנאת התורה סופך לעשות במסיקין - כלומר לעבור למציקים. ואם כן מה ראה להיקבר בטבריה?

אלא מחמת סודה של העיר טבריה בתחיית המתים, אשר הקבורים בה קמים ראשונים, בחר רבן יוחנן בן זכאי להיקבר בה.

בספר נתיבות המערב (מנהגי מרוקו) הביא סגולה לדעת לגבי אשה בהריון אם היא מעוברת בזכר או בנקבה. יבקש ממנה באופן פתאומי שתראה לו א ידה, אם הראתו כשגב היד למעלה הרי זה בן זכר ואם הכף למעלה הרי זו נקבה.

שערי השגה

הדרך להגיע להשגות בעבודת ה'

א. **קיום מצוות נדירות:** כתב בשער המצוות דף ג': ודע כי בהיותו מחפש ומקיים המצוה שאינה נוהגת תדיר כמו מצוות זרוע לחיים וכו', גורם אל השראת רוח הקדש אל האדם להשיג ידיעה וחכמה ובפרט ביום ההוא שקיים איזו מצוה מהם. ע"כ.

ב. **דביקות ברבו:** בספה"ק נוצר חסד (אבות פ"ו) מביא בשם הבעש"ט, שאם רבו צדיק וחסיד מקבל ממנו רושם אחד או אות אחת הארה בנפשו ורושם אלקות ופרה ורבה אצלו הקדושה, עד שמאות אחת שנדבק בנפשו נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק וכו', וכן קבלנו שהרמב"ם קורא להר"י מגאש רבי שבעת פטירתו של ר"י אבן מגאש היה הרמב"ם בן חמש שנים וקרא אותו וסמך ידו עליו ונחה רוחו של הקדוש עליו, ועי"ז זכה להשגה עצומה ונוראה, ובה נעשה לו רבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו. עכלה"ק [וע"ע בעש"ט על התורה פרשת ואתחנן אות ס"א וס"ב. וכ"כ בספה"ק תפארת שלמה פרשת ראה בשם הבעש"ט ז"ע].

ג. **קימה בפני חכם או זקן:** בספר הנהגות צדיקים (מהנהגותיו של רבי שלום שרעבי ז"ע, אות נ"ג), כתב: יזהר מאד לקום מפני שיבה או תלמיד חכם כי הוא שלימות גדול להשגה. ע"כ.

ד. **לב נשבר:** מובא בשם הרה"ק מנעשכ"ז ז"ע, שאמר דמה שאנו רואים הרבה פעמים שאדם זוכה להשגה גדולה וגבוהה מאוד או אפילו לרוח הקודש, אין זה תמיד משום שהכניע כל תאוות נפש הבהמיות ממנו לעבודת השי"ת, אלא הרבה פעמים זה בא משום שיש לו לאדם לב נשבר ונדכה, ואז אפילו איש פשוט יכול לזכות לרוח הקודש. וכן אמר על עצמו שהוא זכה לזה ג"כ משום שהיה לו תמיד לב נשבר ורדיפות שונות כידוע.

ה. **ישיגה ממילא:** הרה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ע אמר, שאין ליהודי להלך בגדולות ובנפלאות, ולא יטרח להשיג השגות עליונות, אלא יעבוד בתמימות, ואם ראוי הוא להשגה ממילא יזכה לה. ואמר בדרך צחות: מאן דהוא ביקש מהשי"ת שיזכה לרוח הקודש, והרי תפילה עושה מחצה (ויק"ר י, ה) - השיג את ה'רוח' ול'קודש' לא זכה... (שרפי קודש עמ' תרכ"ח).

ו. **תשעה דברים המקדשים את האדם:** כתב השל"ה הקדוש (מסכת יומא, דרך חיים תוכחת מוסר אות מ"ה): מצאתי בכתבי הקודש דתלמידי האר"י ז"ל, אלו הן הדברים המקדשין לאדם: (א) שיהיה בעשרה הראשונים. (ב) בתפילין וציצית בכל היום. (ג) עונה משבת לשבת. (ד) ליהזר בחמץ ובשאור במשהו. (ה) ליהזר במים ראשונים ואחרונים. (ו) שיהזר ממאכלות אסורות. (ז) מלשון הרע. (ח) שיכוון באמן. (ט) שלא יוציא שקר מפיו. עד כאן.

בספר נתיבות המערב (מילה אות ז') מביא: קבלה מפי הזקנים להניח כוס מים מתחת לכסא אליהו עד לאחר הברית והוא סגולה לרפואה ולעקרות. ויש להוסיף, בפרט בחודש אדר שכותב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו פוקד עקרים אות ה', שחודש אדר מסוגל לפקידת עקרות, כי בו מוחים את עמלק, וכל מניעת הלידה בזרע ישראל היא רק מקטרוגו של עמלק. ונשמע בשורות טובות.